

Sistematika ribolovnih sredstava, alata, načina i metoda ribolova u slatkovodnom ribarstvu SFRJ

(Nastavak 4)

422.—213. Cug.

Cug je stajaci usidreni udičarski alat, namenjen pretežno ribolovu na soma, ali njime se mogu loviti i druge grabljive ribe. Cug je po pravilu dug od 120 do 150 m, sa oko 50 udica »načetkanih« na njemu. Cug je u suštini struk, koji se izrađuje ili od kudelnog inšlinga br. 8 debljine od 2 do 2,5 mm ili od najboljeg pamučnoga konca dimenzije 34/32 »karnak« ili »mako«, lanenoga konca ili od najlona, perlona dimenzije 210/36. Osnovni konac—struk naziva se »krpina«. Svi materijali, koji se upotrebljavaju za krpinu, sem sintetičkih materijala moraju biti temeljno impregnirani terom ili lojem radi veće trajnosti, pošto »cug« za svo vreme ribolova u sezoni stoji u vodi. Na osnovni struk—»krpinu« vezuju se na otstojanju od 2 do 2,5 m »putila«, duplo upredeni ribarski konac ili od pamuka br. 50/21 do 24 ili najlon konac br. 210/15, kojima su vezane somovske udice sa levim ili desnim nagibom ušice, od br. 4 do 7.

Za bacanje cuga sa živim mamcem biraju se duboka i tiha mesta reke, sa muljevitim dnom, takozvani »podmol«. Primena cuga je isključivo u

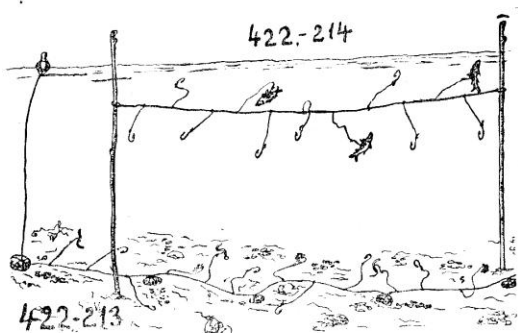
letnjem periodu najitenzivnije ishrane soma. Prema tome, ribolov cugom je sezonskog karaktera. Cug stoji pod vodom na istom mestu ribolova i po 15 do 20 dana, s tim, što se svakodnevno i to zorom i predveče cug pregleda od strane ribara, skida ulovljena riba, a na udicama se vrši zamena starih i uginulih mamaca novim i živim. Cug se, za razliku od običnih strukova, baca popreko na tok reke u cik-cak liniji. Za ribolov cugom primenjuju se sledeći živi mamci: živa riba, pijavica, rovac, durbadak itd. Početak struka od mesta izbacivanja obeležava se na površini vode velikom tikvom ili sličnim plovkom, koji je za početak struka vezan velikim kamenom težine 10—15 kg ribarskim koncem zv. »odvod«.

Uz svaki cug ribar mora imati sledeći pribor i plovila: ribarski čamac do 7 m dužine, sa dva vesla »na trpezane«, »klocer«, malo višekrako sidro sa dugim i tankim konopom, kojim ribar po dnu traži cug ako se desi da je tikva kao oznaka odnešena ili je jedan deo cuga prekinut i odnešen krupnijom ribom. Zatim, od pribora uz cug ide meredov, ribarska kuka, rezervne tikve sa odvo-

dima, glavni kamen i tegovi od olova ili sitnijega kamena, kojim se na svakih 3 do 5 m svoje dužine cug opterećuje, da bi mogao pasti i leći na određeno mesto rečnoga dna. Za svrhe ulova živih mamaca uz cug ide kao pribor manja mreža, »keder-njača« (mreža sa okcima od 10 do 12 mm), zatim keder-barka za čuvanje ulovljenih živih mamaca i najzad velika barka za smeštaj i čuvanje ulovljene ribe.

Tehnika ribolova cugom je jednostavna. Nakon izbora mesta za izbacivanje cuga kao i ulova živih mamaca, cug se naređa po jednoj strani gornje ivice čamca. Za kraj jedne strane cuga, veže se posebnim konopom »glavni kamen« koji se pak poveže sa odvodom i tikvom odnosno plovkom. Tako pripremljeni cug odvozi se do mesta bacanja. Pošto cugom rade dva ribara, jedan od ribara otvara barke sa živim mamcima jednom rukom, a drugom rukom baca glavni kamen i »odvod« sa tikvom u vodu. Kako je glavni kamen pao na dno, jedan ribar usmerava pravac kretanja čamca, drugi koji rukuje mamcima i cugom mamči svaku udicu živim mamkom. Odmah kako je koja udica namamčena, baca je u vodu.

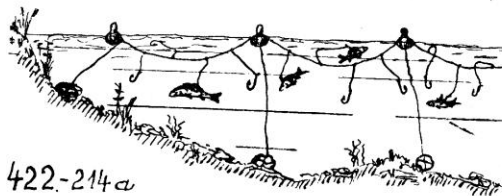
Cug se na svakih 3—5 m opterećuje sitnijim kamenom ili olovicom, koji odvlače cug na dno i na ta jnačin regulišu pravac cik-cak linije cuga. Ovi tegovi i kamenje služe istovremeno u svrhe sprečavanja da se cug zamrsi od jačeg vodenog strujanja ili od kretanja krupnije ulovljene ribe.

422.—214. Prepon.

Prepon je izraziti udičarski usidreni alat za ribolov grabljivih vrsta riba, kao što su: som, smuđ i štuka. Za razliku od drugih usidrenih udičarskih alata, glavni struk »prepona« sa živim mamcem postavlja se na određenoj dubini od površine vode, i to pretežno bliže površini. I prepon je izraziti udičarski alat sezonskoga ribolova. Ribolov preponom vrši se na posebnim mestima u proletrnjem i letnjem periodu, kada grabljive ribe nakon bistrenja vode izlaze na intenzivnu ishranu iz svojih skrovišta. Mesta za postavljanje prepona obično su na granici prelaza rečnih dubina, velikih limana i plićaka ili plavne zone. Preponi se obično postavljaju neposredno na ulazima »švebova« i plavne zone, koja nastaje odmah iza velikih i strmih »brežina«.

Po načinima postavljanja i održavanja prepona sa udicama i živim mamcima na određenim dubinama ispod površine vode, prepone delimo uglavnom na dve grupe: na prepone, koji se postavljaju na plavnoj zoni između dve u dno pobodene elastične motke i na prepone, čija se dubina postavljanja i međusobni razmak reguliše tikvama ili plovcima, dok se utvrđivanje za dno vrši teškim kamenjem i »odvodima«. Svaki prepon sastoji se iz svoga oslonca - sidra, glavnoga struka - krpine, na kojoj su privezana putila dužine 25 do 30 cm, sa jakim i ostrim udicama broja 4, 5, 6, kvaliteta br. 2320, namenjenih za ulov riba grabljivica i plovaka - tikvi, koje imaju zadatak da drže prepon, odnosno ni jedan odsek prepona nema više od 10 udica, što znači, da jedan otsek prepona nije duži od 25 do 30 m. I krpina i putila izrađuju se od materijala i dimenzija kao što je to naznačeno i za udičarske alate pod brojem 422.—213. — Slika 422.—214 i 422.—214a preponi.

Za razliku od cuga, prepon se postavlja na relativno plitkoj vodi od 2 do 2,5 m., tj. na mjestima preko kojih se, naročito som iz dubina, prebacuje preko plitkih delova ili šveba u plavnu zonu ili plića mesta u potrazi za plenom.

Preponom rade obično dva ribara sa čamcem i priborom kao i pod 422.—213. Od mamaka, najradije ribari primenjuju jednogodišnjeg šarana — »čortana«, čikova ili ako imaju na raspoloženju najradije manića. U nedostatku ovih mamaca koriste se i bela riba, pijavice, rovcu pa i zelena žaba.

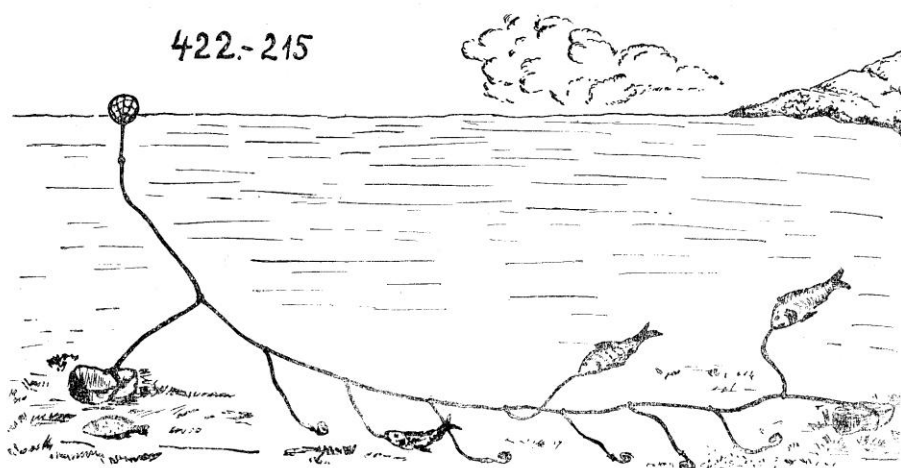
Tehnika ribolova preponom je jednostavna. Prethodno na odabranome mestu postave se sidrišta, kolje, ili teško kamenje sa odvodima i tikvama, unapred pripremljeni prepon od 8 do 10 udica učvršćuje se za sidrišta i putem plovaka ili tikvi dovede prepon na određenu i željenu dubinu. Posle ove operacije, ribar koji rukuje mamcima i udicama vuče se duž »krpine« prepona od udice do udice, mamči svaku udicu živim mamcem iz barke »keder-njače« i odmah namamčenu udicu vraća natrag u vodu. Za razliku od drugih usidrenih udičarskih alata, u punoj sezoni ribolova preponom, kontrola ulova se vrši i nekoliko puta dnevno. Operacija skidanja ribe sa udice i njeno spremanje isto kao i kod 422.—213.

422.—215. Mali struk. Najrasprostranjeniji udičarski alat, koji ima široku primenu u ribolovu, kako skoro za sve vrste riba, tako i u

pogledu mesta postavljanja i godišnjeg doba kada se primenjuje. Mali struk sastoji se od osnovnog struka — »krpine«, vezanih »putila« sa udicama, glavnog kamena, tegova, i odvoda sa tikvom ili plovkom koji vično obeležava mesto postavljanja maloga struka. Na ribolovnim područjima, gde je jaka konkurencija u radu sa udičarskim alatima, a poglavito malim strukovima, pojedini ribari ne obeležavaju putem tikve ili plovke mesto na kome je bačen mali struk, već postavljaju svoju karakterističnu oznaku »človu« na jednoj ili drugoj obali reke. Da bi sutradan ujutro ovako ne obeležen mali struk mogao ribar izvaditi iz vode i utvrditi rezultat ribolova, pomaže se u pronalaže-

dena u oba pravca, dužine od 20 do 30 cm. i vezuju se za krpinu »ribarskim čvorom«. Udica na putilu vezana je »kazučkim čvorom«. Početak struka vezan je za glavni kamen, a ovaj putem ribarskog konca — »odvoda«, sa tikvom koja pliva na površini vode. Mali struk na svojoj krpini opterećuje se sitnim kamenom ili olovnim tegom, prosečne težine 50 gr. na svakih 2,5 — 3 m.

Malim ribarskim strukom mogu se loviti sve vrste slatkovodnih riba, zavisno od mesta ribolova, godišnjeg doba, veličine i oblika udice kao i vrste mamka koji se stavlja na udice maloga struka. Obično u ribolovu na rekama, mali ribarski struk, mamči se belom ili crvenom kišnom

nju maloga struka bacanjem na dno uzvodno od mesta markacije struka, klocerom — čengelom. Klocer u nizvodnom potezanju iz čamca zakači svojim višekrakim sidrom krpinu maloga struka, što ribar odmah primeti, jer se na taj način zauzastavi ribarski čun i laganim privlačenjem konopa klocera, izdiže mali struk iz vode. Nakon toga usledi uvlačenje maloga struka u čamac odnosno čun. Slaganje struka vrši se u korpu ili u za to posebno izrađeno drveno sanduče.

Po pravilu mali struk ima dužinu od 250—300 m. sa oko 150 udica na putilu, koja su pak vezana za »krpinu« i to na svaki rastegljaj i po, odnosno mi svaki 1,5 do 2 m međusobnog rastojanja. Krpina maloga struka izrađuje se ili od pamučnog ribarskog konca dimenzije 20/12,50/27, kudelj-nog konca br. 3/8 ili od najlona i perlona dimenzije 210/18 do 210/24. Ako je krpina maloga struka izrađena od pamuka, impregnira se terom ili karbolineumom, ako je od kudelje onda se u sezoni ribolova impregnira svakih 10 dana rastvorom plavoga kamena. Sintetički materijali se ne impregniraju. Putila su izgrađena od istoga materijala kao i »krpina« s tim što su dimenzije mnogo tanje, obično pamučna putila od konca 50/9—50/12, a od sintetičkog materijala najlona ili perlona 210/9—210/12. Putila su duplo upre-

glistom, rovcem, krupnijim larvama pojedinim insekata, naročito »belom bubom« (larva Epemeridae), zatim raznim kuvanim ili živim zrnevljem žitarica, »valjcima«, — lopticama od kuvanog kukuruznog brašna itd.

Malim strukom obično radi i lovi jedan ribar s jednim pomoćnikom iz jednog čuna. Mali struk mamči se pred zalazak sunca, razbacuje se svako veče i to duž toka reke u krivudavoj cik-cak liniji. Mali struk se vadi iz vode i kontroliše ulov svakog sledećeg jutra i to tako, što se prvo podiže tikva sa odvodom, glavni kamen, a zatim se ribar, koji pregleda struk, vuče dužno niz struk rukama od udice do udice, skida sa udice ulovljenu ribu, stavlja je u čun, a tokom vađenja struka isti pušta ili u korpu ili sandučić pred sobom, da mu se struk ne bi zamrsio. Za vreme vađenja struka pomoćnik ribara pažljivo veslom upravlja čamcem, vodeći pri tome računa da mu struk ne dođe pod čun. Kada se lovi malim strukom u letnjem periodu na šarana sa mamkom od »valjaka«, struk se mora pregledati i vaditi iz vode i dva do tri puta dnevno, kako bi se onemogućio uhvaćenom šaranu da se otkaçi sa udice struka. Za mali struk u rečnom i jezerskom ribolovu Jugoslavije, primenjuju se udice kvaliteta 1752, 1758, 1884 i to u brojevima od 1,1/0,2/0,3/0 do 6/0.

Uz mali struk potreban je sledeći pribor: daska za »rihtanje« struka, posude limene, drvene ili od keramike za smještaj i držanje u životu mamaca, ribarska kuka, meredov, barka za smještaj ulovljene žive ribe, tikva sa odvodom, »klocer« sa najmanje 25 .m. inšlinga i čamac odnosno čun sa veslom.

Mali struk, najintenzivnije se upotrebljava u udičarskom ribolovu u letnjem periodu, ali se malim strukom lovi i u jesenjem i u zimskom periodu na određene vrste riba kao što su: mrena, manić itd.

422.—216. Veliki struk.

Veliki struk je moćan udičarski alat, koji se primenjuje u profesionalnom ribolovu na velikim rekama i velikim južnim jezerima. Može se primjenjivati u ribolovu preko cele godine, ali je ipak najefikasniji ribolov velikim strukom u letnjem periodu.

Veliki struk po svojoj konstrukciji, nameni u ribolovu, tehnici ribolova i priboru se skoro ne razlikuje od standardnog »malog« struka. U osnovi veliki struk se razlikuje od maloga struka samo svojom dužinom, brojem udica, i veličinom udica. Veliki struk ima dužinu od 1000 do 1500 metara i na sebi može »nositi« od 500 do 1000 udica. Pošto se konkretno radi o vrlo velikom broju udica i velikoj dužini struka, veliki struk, za razliku od maloga struka mora se »rihtati« — mamčiti ili na specijalnim dugačkim daskama »sa naslonom«, ili pak duž obale obe strane gornje ivice ribarskoga čamca. Za razliku od maloga struka, velikim strukom obavezno moraju raditi dva iskusna ribara uz pomoć još jednoga pomoćnika, koji se brine o obezbeđenju velikog broja potrebnih mamaca. Za ribolov velikim strukom, po pravilu se koristi veliki ribarski čamac sa veslima na »trpezane« sa dva kratka zavozna vesla.

Tehnika ribolova velikim strukom je ista kao i sa malim strukom, a dimenzije »krpine«, putila i udica su nešto veće, iz prostoga razloga što se velikim strukom i odgovarajućim mamcima može uloviti krupnija riba, pa i krupna riba grabljivica, koja može biti savladana jedino većom dimenzijom i struka i udice.

422.—217. Pari. Pari su tipičan udičarski ribolovni alat, koji se primenjuje na Skadarskom jezeru za ulov pretežno jegulje, a zatim delimično za krapa-šarana.

Sušinski, »pari« nisu ništa drugo, do mali struk izmjenjene dužine, manjeg broja udica drugih dimenzija, manjih dimenzija »krpine« — struka« i putila »krajčice«. Osim toga pari se razlikuju od malog struka i po tome, što se za isključivi ribolov na jegulju, mamče živim mamcem, brackom (*Pachychilon pictus* Kner.) ili živom ukljevom (*Alburnus alburnus*).

Pari su obično dužine oko 130 metara, a na svaka 2,5 m. nalazi se privezana »krajčica« sa udicom. Pari se izrađuju i to sam struk, od najlon konca dimenzije 210/15, pamuka dimenzije 50/24 kudeljnog konca br. 2/6 i lanenog konca 3/8. Krajčica se izrađuje od tanjega materijala i

to pamučnog 50/12 ili 50/9 a od najlon materijala 210/9 ili 210/12. Udice su obično od broja 9 do broja 12, Norveške proizvodnje »Mustad«, bele boje i to tipova i pravih i udica pod nagibom.

Tehnika ribolova parima je slična kao i malim strukom. U ribolovu parima, učestvuju obično jedan ribar sa pomoćnikom. Pari se bacaju predveče, vade ranom zorom, a pribor je sličan kao i kod maloga struka. U odnosu za mali struk najkarakterističnija je »krajčica« koja je uvek izrađena od jednog konca (niti) i to tanjeg od »putila«.

422.—218. Dorjanske udice.

Dorjanske udice su po konstrukciji, dimenzijama i načinu ribolova vrlo slične »parima« sa Skadarskog jezera. Dorjanski ribari vrlo intenzivno love udicama u letnjem periodu, kada za mamac, pored ostalih mamaca, primenjuju i meso školjki. Inače, suštinski, Dorjanske udice su po sistematskoj klasifikaciji vid maloga struka. Zbog toga opis ovoga udičarskog alata neće biti posebno istican.

43. STAJAĆI SAMOLOVNI UDIČARSKI ALATI.

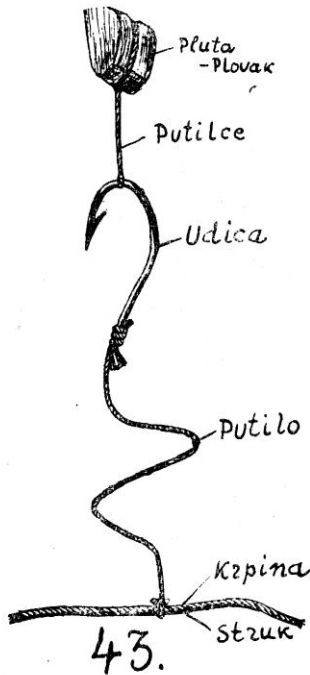
Obično, pod ovim pojmom svrstavaju se takozvani pampurski strukovi čije udice bez mamca, održavane u vertikalnom ili kosom položaju putem plovaka, se zabadaju u telo ribe. Nasuprot ovoj osnovnoj karakteristici dejstva ovih udičarskih alata, stajaće samolovne udičarske alate delimo po nameni za ulov određenih vrsta riba na pampurske strukove, morunske strukove ili takume, i na pampurske metle-višespratno postavljene samolovne strukove-plutovače za lov jesetri i pastruge.

Osnovne karakteristike samolovnih udičarskih alata su vrlo oštre, posebne konstrukcije udice neuvijene, koje su pričvršćene uz glavni struk-konop, putilima, ne vise obešene »putilcima« o parčad plute ili topolove kore, u čitavom nizu iznad rečenog dna. Ovako postavljeni niz udica bez mamca, koje lebde i neprekidno se pokreću pod dejstvom brzine vođenog toka na određenoj dubini i visini od dna, pričvršćen je uz rečno dno teškim kamenjem i sidrima, poprečno na tok matice rese. Riba se u prolazu i u uzvodnom i nizvodnom putovanju zakača telom, na ovako postavljene prepeke i tako ostaje ulovljena do dolaska ribara koji pregleda strukove.

Jedna od osnovnih karakteristika stajaćih samolovnih udičarskih alata je, da jednom postavljeni na određeno, unapred proučeno mesto, ostaju poć vodom u dejstvu duže vremena, nekad i po 15—20 dana, ovisno od kolebanja vodostanja reke.

Efikasnost ulova ribe samolovnim udičarskim alatima je uslovljena teroretskom osnovom razvitka ovih alata. Kao jedan od osnovnih uslova za efikasno djestvo samolovne udice sa plovkom, je nesumnjivo odgovarajući položaj udice u vodi. odnosno ugao pod kojim se ona sa putilom nalazi u odnosu da rečno dno osmatrano u pravcu toka vode. Eksperimentalnim putem utvrđeno je, da

sa uvećanjem brzine toka vode, udica sa plovkom sve više poteže ka dnu reke, odnosno ugao koji zaklapa putilo sa udicom i plovkom sve je manji, efikasnost, odnosno lovnost udica je sve manja i suprotno ovom, sa smanjenjem brzine toka vode, ugao je sve veći, a efikasnost dejstva samolovne udice veća.

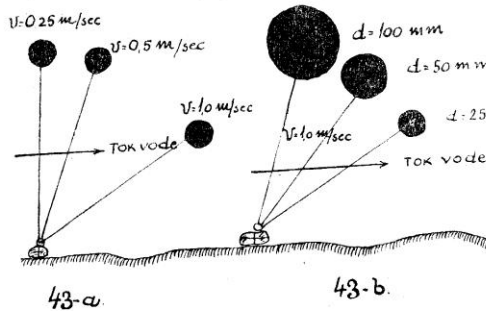
Da li će udica sa plovkom, pri određenoj brzini protoka vode biti u ribolovu efikasna, odnosno da li će zaklapati najpovoljniji ugao dejstva, u glavnom zavisi od oblika i dimenzija plovka-plute.

Najpovoljniji oblik plovka-plute je lopta, ali se ovaj oblik na žalost u praksi vrlo retko primenjuje. U cilju objašnjenja teoretske osnove efikasnosti i lovnosti samolovnih udica, bez obzira na veličinu udice i vrstu ribe, koja će se loviti njima, na crtežu br. 43. a, prikazujemo položaj samolovne udice sa istim diametrom plovka od 25 mm., i pri različitim brzinama toka vode od 0,25, 0,5 i 1,0 m/sek., a na crtežu broj 43. b prikazujemo položaj putila i udice sa plovkom pri brzini protoka vode od 1 m/sek., ali sa različitim diametrima plovka od 25 mm., 50. mm. i 100. mm.

Nužno je objasniti, da se izmenom prečnika plovka samolovne udice, menja pritisak toka vode proporcionalno kvadratu poluprečnika plovka, a plivajuća sposobnost plovka, sa kubom poluprečnika. (po Prof. Baranovu). Iz ove zakonomernosti proizlazi, da će plovci sa većim poluprečnikom imati veći ugao i veću lovnost pri istoj brzini protoka vode, od plovaka s manjim poluprečnikom.

Na osnovu ove formulacije, u praksi je ostvareno pravilo, da se pri »jačoj« struji vode, — većoj brzini potoka, primenjuju plovci većih dimenzija. Ovime se obezbeđuje najpovoljniji položaj i ugao udice iznad dna, a s time i veća lovnost udica i obratno, pri manjoj brzini protoka vode, primenjuju se i manje dimenzije plovaka ali sve opet u harmoničnoj vezi s veličinom, težinom udice, i debljinom putila i putilca.

Samolovnim udičarskim alatima u glavnom se love sve vrste jesetrovih riba-Acipenseridae (moruna, pastruga, jesetra, kečiga) i som.

Pošto su ribe iz porodice jesetri prohodne ribe, (migratorne), a imaju ozime i jare forme, koje praktično migriraju preko cele godine, to se samolovnim udicama lovi praktično preko cele godine, izuzev za vreme zaleđenosti reka.

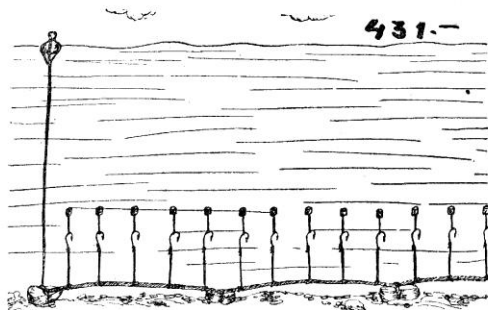
431. Pampurski strukovi.

Po svojoj konstrukciji, funkciji i primeni, jedinstven udičarski alat bez mamaca, na principu ulova ribe putem oštih udica, koje se nalaze u lebdećem stanju preko putila i plovka obešenog o udicu, koja zakači ribu u prolazu za bokove, rep ili trbuh.

Pampurski strukovi obično imaju od 50 do 200. kom. udica na struku dužine od 25—27 m., sve ovisno od ribolovnog mesta, dubine reke, rečnoga dna i brzine protoka vode. Pampurski struk sastoji se iz: krpine, putila, putilca, udice i plute i pampura. Krpina za pampurski struk izrađuje se obično od kudelnoga inšlinga br. 8, 10, 12, pamuka br. 20/18, 34/32, ili sintetičkog materijala (najlon, perlon) br. 210/36 ili 210/48; putila dužine 30—35 cm. sa međusobnim razmakom putila od 35—40 cm., koja se izrađuju ili od pamučnog ribarskog konca br. 50/18, 50/21 ili sintetičkog konca (najlon, perlon) br. 210/12 i 210/15; putilca dužine od 15—22 mm. izrađenog od pamučnog konca br. 50/15, i 50/12 i najlon konca br. 210/12 i 210/9; udice, kvaliteta 2222—br. 14, 16, 18 i 20 dužine od 38—55. mm. prave, bez nagiba; i pluta-pampura od jagnjedine kore ili plute dimenzije 20/25 mm., i 18/23 mm. i 16/25 mm.

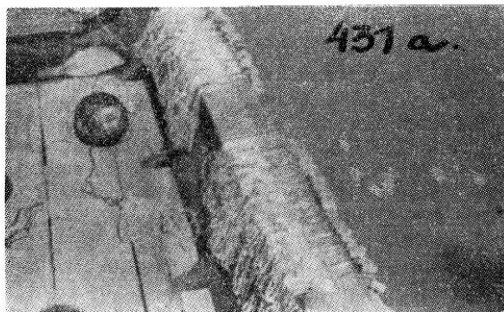
Pampurski strukovi postavljaju se u rečnim dubinama sa šljunkovitim i kamenitim dnom i minimalnom brzinom protoka vode od 0,75 — 1. m/sek. Strukovi se bacaju poprečno na tok vode.

Pampurskim strukovima pretežno se lovi u letnjem periodu kečiga i to u mesecima julu, avgustu i septembru, odnosno kada je kečiga u najintenzivnijoj migraciji za punu ishranu i pri bistroj vodi kada je reka ili u opadanju ili u stag-

naciji. Retko se primenjuje prilikom jakih nadolaska reke. Ako pampurski struk stoji tokom čitave sezone pod vodom, onda se kontrola ulova vrši svake večeri i svakoga jutra.

Pampurskim strukovima obično rade dva izvežbana profesionalna ribara na jednom ribarskom čamcu ili »oranicu«. Za pravilno funkcionisanje i rad s pampurskim strukom nužan je sledeći pribor: daska sa šinom za »rihtanje« struka — slika br. 431 a korpa ili sanduk za smještaj

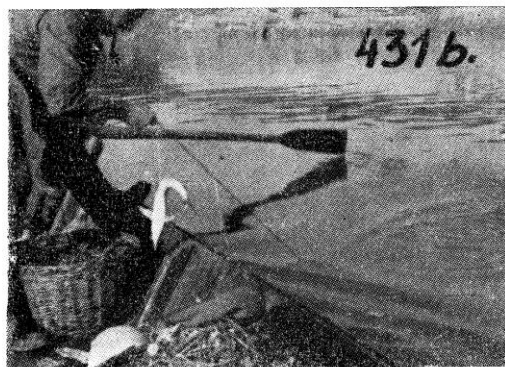

struka i udica prilikom vadenja struka, kločer za traženje struka pod vodom kada su oznake i tikve uništene, zatim meredov i ribarska kuka za prihvatanje ulovljene ribe, barka, olovice, tegovi) sitno kamenje od 100—150. gr. težine), i turpija za oštrenje udica.

Pampurskim strukovima love se sledeće vrste riba: sim, pastruga, kečiga, som, mreše, šaran i smuđ. Nije redak slučaj da pampurski strukovi u letnjem periodu vrlo efikasno love krupne mreše, šarane i smuđeve i ako je njihovo telo pokriveno jakim i krupnim krljuštima koje bi po pravilu trebale da spreče pampurske udice da zadrđu u meso ovih riba.

Tehnika ribolova pampurskim strukovima je sledeća: Priređen i naredan pampurski struk na dasku i »šinu«, pričvršćuje se s one strane ivice čamca s koje će se strane struk razbacivati, zatim

se prvi slobodni kraj struka veže za glavni kamen na koji je privezan odvod i tikva. Zatim se čamac s ribarima upućuje na mesto bacanja i ribar koji rukuje strukom, na određenom mestu, unapred utvrđenom i poznatom, baca s ivice čamca ili sa svoga sedišta glavni kamen s tikvom i oko nje namotanim odvodom u vodu. Od tog momenta počinje razbacivanje pampurskoga struka na taj način, što ribar-veslač naglim zaveslajima upravlja čamac poprečno na tok vode, tako da se precizno naredane udice sa plovcima i putilima, velikom brzinom spuštaju niz gvozdenu »šinu« u vodu padajući ka dnu reke, jer je svaka deseta udica udica na krpini-struku, opterećena tegom ili kamenom.

Kad padne u vodu sa šine i poslednja udica, ribar koji rukuje strukom baca »mali« kamen u vodu, koji je privezan za drugi kraj pampurskoga struka. Na taj način operacija razbacivanja pampurskog struka i njegovog fiksiranja na određenom mjestu za rečno dno je završena. Sledećega jutra, ribari pregledaju ulov na pampurskim strukovima na taj način, što počev od oznake-tikve koja pliva na površini reke podižu glavni kamen

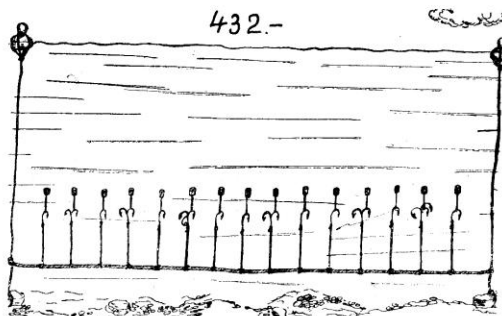

struka, dolaze vukući se za to vreme duž krpine struka rukama do prve udice. Za to vreme ribar-veslač održava veslima položaj iznad glavnoga kamena koji se odmah nakon pojave prve udice

baca zajedno sa odvodom i tikvom natrag na dno, a ribar koji rukuje strukom ide obema rukama niz krpinu od udice do udice, skida ulovljenu ribu sve dok ne pregleda i poslednju udicu. Ulovljena riba kako se skida sa udica zbog brzine same operacije, baca se na dno čamca, pa se tek nakon završenog pregledanja struka pokupi i stavi u barku. U slučaju da se pampurski struk svako jutro vadi potpuno iz vode, radi sušenja i oštrenja udica, prilikom vadenja ribar isti stavlja onako vlažan, ali bez ribe u posebno izrađenu plitku korpu od vrbovoga pruća ili sandučić sa kosim stranama.

432. — Morunski strukovi — takumi.

Osnovno i najmoćnije ribolovno sredstvo za lov morunu (*Huso huso* L.). Po poreklu, morunski strukovi ili takumi su vrlo stari ribolovni alati i po istraživanjima, potiču od ribara Turaka, koji su nekoliko vekova držali bogate ribolove skoro na čitovome toku Dunava. Takumi su posebno izrađeni moćni udičarski alati, koji mogu svojim velikim, snažnim i oštrim udicama zakačiti i zadržati i morune preko 250. kg. Ove velike udice su obično iskovane rukom seoskih kovača-cigana, od specijalnog mekšeg čelika, s dugim i veoma oštrim jezičkom i žaokom. Udice na morunskom struku su vezane veoma otpornim i tanjim, kudeljnim, terom impregniranim konopom, koji je vezan za osnovni debeli konop-struk, isto tako impregniranim terom. Za mesto između kraja čela i početka potiljka udice, vezan je jači kudeljni kanap, pamučni ribarski konac ili najlon, za veći

komad pluta obično od jagnjedine kore koje drži udicu u vodi lebdeći na vodenoj struji pod uglom od 70—75° stepeni, a iznad rečnoga dna od 1 do 2. m. Na svakom morunskom struku nalazi se prosečno po 15 morunskih udica, zavisno od mesta polaganja struka i na međusobnom odstojanju od 1,25—1,75. m. od udice do udice. Morunski struk pričvršćuje se na oba kraja za rečno dno s dva teška kamena od 40—50 kg. Postavlja se po pravilu uvek poprečno na tok vodene struje. Izabrana mesta za postavljanje morunskih strukova su do detalja proučena i nalaze se na pravcu uzvodne migracije morune na dubinama od 10—18. metara. Veći broj morunskih strukova na jednom ribolovnom području, postavljaju se u šahmat poretku, funkcionišu neprekidno za vreme

najveće migracije morune i ne vade se iz vode po 1 do 2 meseca. Kontrola ulova na morunskim strukovima je svakodnevna, najmanje jednom, a u punoj migraciji i dobrom lovu i dva puta dnevno. Vršni se s jednim velikim ribarskim čamcem, ili oranicom i s dva do tri iskusna profesionalna ribara.

Morunski struk ima iste delove kao i pampurski struk, s time što su dimenzije tih delova mnogo veće. Tako, krpina ili glavni struk je dužine do 20 m i debljine od 10 do 14 mm. Izrađuje se od kudelnog, dugovlaknostog materijala. Putila, se izrađuju od kudelnog ili pamučnog materijala debljine od 6 do 8 mm. Dužina putila je od 0,75 do 1 m do glave udice. Svako putilo na morunskom struku je duplo upređeno. Putilica, koja je povezana sa plutom nosi velike i teške morunske udice, izrađuju se od pamučnog ribarskog konca br. 12/18 ili 34/32 ili kudelnog inšlinga br. 12. Dužina putilca od 70 do 90 mm, računajući od mesta gde se vezuje za udicu do donje ivice pluta ili plovka. Plovak ili pluta na morunskim strukovima izrađena je je pretežno od jagnjedine kore dimenzije 50/80 do 60/120 mm, a od plute dimenzije 60/100 m. Udice morunskoga struka su ručno kovane kako je napred navedeno i izrađuju se u tri varijante, kao jednokrake, dvokrake i trokrake. Normalne morunske udice imaju dužinu od 120 do 180 mm sa čelom dužine od 60—80 mm, žaokom i jezičkom od 35—60 mm, i debljine u vratu od 5—7 mm. Prosečne težine morunskih udica su 250—300 gr po komadu. Još uvek nisu retke i mnogo veće morunske udice dužine i 22—26 cm. i težine preko 400 gr. Ove udice namenjene su isključivo za najkрупnije primerke moruna. Na jednom morunskom struku mogu biti postavljene i jednokrake i dvokrake i trokrake kovane udice, naizmjenično. Kako morunski struk stoji neprekidno za vreme ribolova pod vodom, to se svi delovi struka sem udica impregniraju terom, karbolineumom ili lanenim uljem.

Tehnika ribolova morunskim strukom nije komplikovana, ali se znatno razlikuje od tehnike ribolova pampurskim strukovima. Pripremljeni morunski struk, koji se stavlja u veliki ribarski čamac ili oranicu, izvozi se uzvodno od mesta, gde će se morunski struk spustiti u vodu. Sa toga mesta ribari bace sidro u vodu, da ih brza voda nebi omela u postavljanju struka. Tako usidreni, polako popuštaju čamac-oranicu nizvodno do mesta gde će baciti struk, odmah zatim bacaju hitro prvi kamen velike težine, a zatim popreko na tok vode u udaljenosti od 16—20 m razvezu i rastegnu morunski struk, koji je u obliku poprečnog konopca o kome vise udice. Kada dođu do kraja struka hitro bacaju i drugi teški kamen na dno. Visina struka, pa i visina udica nač rečnim dnom određuje se probama, tj. da li se moruna u svojoj migraciji drži na dubini od 1,5 do 2 m nad dnom. Svaki kamen povezan je za površinu vode sa odvodom (jakim konopom ili jakim žicom) i tikvom koja obeležava tačno mesto gde se nalazi bačen struk. Mnogo je komplikovaniji i opas-

niji rad na pregledanju i kontrolisanju ulova morune na morunskim strukovima od samog razbacivanja. Ova operacija obavlja se na sledeći način: Po dolasku čamcem ili oranicom na mesto gde je struk zabačen, što se jasno vidi po tikvama koje označavaju tačan položaj struka, ribar veslač jakim zaveslajima održava čamac iznad struka, a drugi ribar pomoću velikoga klocera-čengela traži po dnu reke poprečan konopac struka. Čim ga osjeti i nađe, izdiše ga naviše i na taj način privlači k sebi morunski struk dok ga ne uzme u obe ruke. Tada grudima leže na pramac oranice-čamca i vuče se rukama po struku sa jednoga kraja struka do drugoga. Kako se ovde radi o isključivo krupnoj ribi, ribar vrlo brzo oseti zakačenu ribu. Čim je osetio ribu, ribar je oprezno privlači zakačenom udicom bliže čamcu, hitro na nju nabacuje još nekoliko velikih udica već izvađenog struka o koje se ulovljena moruna još više zakači. Pomoćnik ribara priskače, udara morunu ribarskom kukom ili lokotom i uz pomoć ostale dvojice ubacuje ulovljenu morunu u čamac. Odmah nakon skinute ribe sa struka, struk je ponovo pušta u rečnu dubinu na dno, te je time operacija pregledanja struka završena. Morunskim strukovima, lovi se isključivo na donjem Dunavu od Sipa do Radujevca.

433. Pampurske metle.

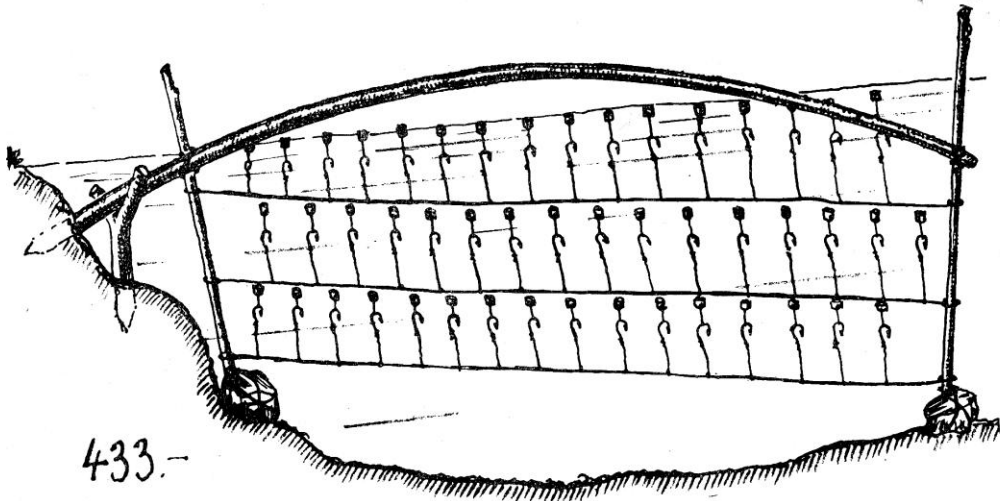
Višespratno postavljene pampurske strukovi, povećanih dimenzija struka, putila, putilca, plovka i udica, u odnosu na prave pampurske strukove. Ovaj udičarski alat koji se inače naziva i »plutovače« za lov pretežno jesetri, pastruge i sima, upotrebljava se jedino na donjem Dunavu

nitim i šljunkovitim dnom, sa brzinom vode od 1,5 m/sek.

Pampurske metle pored osnovnih delova već napred pomenutih kod pampurskih i morunskih strukova, imaju još sledeće delove: »ruku ili naslon«, isečen elastični izdanak u vidu poluluka hrasta, graba, jasena sa debljim krajem od 10—14 cm. i tanjim od 5—7 cm. ukupne dužine prirodno savijenoga luka od 12—15 m; »potpornja-raklje« isečene od prirodnoga krivoga dela grane iste vrste drveta od koje se pravi i ruka-naslon debljine 4—5 cm koja je svojim donjim zašiljenim delom pobijena u zemlju do dubine od 30 cm; »vodica« elastične motke mladice izdanka hrasta, jasena ili graba, debljine od 4—6 cm na donjem kraju i dužine od 4—8 m. Svi ovi delovi pampurske metle, vide se na slici br. 433.

»Ruka-naslon«, zabodena zašiljenim donjim delom u obalu reke i učvršćena putem »raklje-potpornja«, u blagom luku nadvija se nad površinom reke, odnosno mesta gde će biti postavljene pampurske metle. Obe »vodice«, od elastičnih tankih motki opterećene su na donjim krajevima kamenjem teškim od 30—40 kg, na taj način što su čvrsto vezane jakom žicom za kamen. Između obe vodice koje su na gornjem kraju vezane konopcima za »Ruku-naslon«, putem okruglih alki i s jedne i s druge strane struka rastegnuti su strukovi, u jednom, dva, tri ili više spratova. Ovako postavljene strukovi-plutovače predstavljaju neprolaznu »baražu« za sve jesetrove ribe koje prolaze u svojoj migraciji pored toga mesta gde su postavljene »metle«.

Za razliku od pampurskih strukova, dimenzije materijala kod pampurskih metli su sledeće: kr-

nizvodno od Sipskog kanala i sela Sipa, kao što je to slučaj i s primenom morunskih strukova ili takuma koji su isključivi udičarski alat donjega Dunava.

Pampurske metle postavljaju se pretežno ispod limana, virova, pod strmim obalama, kame-

pina: kudeljni, pamučni impregnirani konopac od 5—8 mm debljine, ili najlon, perlon konac upreden u konopac debljine od 4—6 mm. Dužine krpine je od 12—14 m; putila, debljine kudelja 3—4 mm, pamuk 3—5 mm, najlon 2—3 mm. Dužina putila je od 40—55 cm. Rastojanje između putila

od 45—60 cm; putilca debljine, kudjelje 3/8, pamuka 50/18 ili 50/36 ili najlona 210/18, duplo upredena plovak je od plute dimenzija 40/60 mm, 50/50 mm ili od jagnjede 35/50 mm ili 45/45 mm. Plovci su impregnirani terom.

Jedan struk pampurskih metli u jednome spratu ima obično 15—20 udica dimenzija: Kvalitet br. 2222 i veličine udice br. 7, 8, 9 i 10.

Tehnika ribolova pampurskom metlom je jednostavna i ne predstavlja neku naročitu teškoću i komplikovanost. Postavljanje na pravo i odgovarajuće mesto »ruke-naslona« je najvažnije i odlučujući momenat za efekat u ribolovu. Postavljanje ruke-naslona, vrši se sa obale uz učešće najmanje tri ribara, koji zatim čim je ruka-naslon pričvršćen, postavljaju na njenom najelastičnijem i krajnjem kraku prvu vodicu na taj način, što je pričvršćen za teški kamen žicom puštaju vertikalno na dno, privremeno privezuju konopom vodicu za kraj ruke, zatim tu istu operaciju ponavljaju sa drugom vodicom koja se nalazi uz samu strmu obalu. Nakon ovako iz-

vršenih priprema, ribari počinju postavljanje strukova po spratovima na taj način što prvo nataknu alku za koju je vezan jedan kraj struka potisnu ka dnu niz vodicu do visine kamena, zatim rastežući struk iz čamca kojim se kreću duž »ruke-naslona« i drugu alku drugoga kraja struka nabacuju na drugu vodicu i posebnom motkom sa ramljom, potiskuju ka rečnomu dnu i glavnome kamenu vodice. Na taj način prvi sprat pampurske metle je postavljen, rastegnut i njegova funkcija počinje odmah. Na ista način postavlja se i drugi, treći sprat i td. Pampurske metle postavljaju se na dubine od 4—8 m. sa punom mogućnošću funkcionisanja i ulova ribe. Kontrola rezultata ribolova na pampurskim metlama vrši se obrnutim redom od postavljanja spratova, t. j. posebnom čakljom prvo se izdiže najgornji sprat, pa zatim niži od najnižega. Ulovljena riba skida se ili rukom ribara ili uz pomoć ribarske kuke ili dočekača, prvo stavlja u čamac ili oranicu, a zatim na kraju ribolova, stavlja se ili u barku ili se postavlja na »povorku«.

* Rukopis primljen 24. XII 1963.